

Resterande slutliga årsbelopp

En genomlysning

CSN, rapport 2018:5

Resterande slutliga årsbelopp – en genomlysning

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2018

Producent CSN, Enheten Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Malin Leonardsson 060-14 63 04
malin.leonardsson@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	1
1. Inledning	2
1.1 Bakgrund och syfte	2
1.2 Material, population och struktur	2
1.3 Processen för resterande slutliga årsbelopp	3
2. Vilka får resterande slutliga årsbelopp?	5
2.1 Hälften får resterande slutliga årsbelopp	5
2.2 Hur ser det ut i olika grupper av låntagare?	5
3. Belopp	9
3.1 De resterande slutliga årsbeloppens storlek	9
3.2 Ändringar av de resterande slutliga årsbeloppen	10
4. Hur mycket betalas in?	11
5. Påverkan på låntagarnas återbetalning	14
5.1 Påverkan på betalning av årsbelopp och resterande slutliga årsbelopp	14
5.2 Konsekvenser av betalningssvårigheter	18
6. Slutsatser	20
Bilaga 1	22
Bilaga 2	23

Sammanfattning

Hälften av alla låntagare med nedsättning får resterande slutliga årsbelopp

En av trygghetsreglerna i återbetalningen av studiestödet är att låntagare kan ansöka om att få betala ett lägre årsbelopp med hänsyn till sin inkomst. Möjligheten till nedsättning finns för att återbetalningen inte ska bli alltför betungande för låntagare som har låga inkomster. Om ett årsbelopp sätts ned med hänsyn till låntagarens beräknade inkomst görs en efterkontroll av den faktiska inkomsten två år senare.

Hälften av alla låntagare som har nedsättning av sina årsbelopp med hänsyn till beräknad inkomst får resterande slutliga årsbelopp, här kallade restbelopp, när inkomsten efterkontrolleras. Vid ingången av 2017 debiterades 32 000 låntagare restbelopp för avgiftsåret 2015. De debiterade restbeloppen uppgick till 150 miljoner kronor.

Det är vanligare att låntagare som bor utomlands eller har utländsk inkomst får restbelopp, än att låntagare bosatta i Sverige får det. För avgiftsåret 2015 fick hela 66 procent av låntagarna med utländsk inkomst restbelopp, att jämföra med 45 procent av de låntagare som enbart hade inkomst i Sverige. Restbelopp är också vanligare för låntagare med lånetyperna studielån och annuitetslån än för låntagare med lånetypen studiemedel.

Vanligare med höga resterande slutliga årsbelopp bland utlandsbosatta

Låntagare som bor utomlands eller har haft utländsk inkomst får generellt högre restbelopp än låntagare med enbart svensk inkomst. Median för restbelopp är 7 000 kronor för låntagare som uppgivit utländsk inkomst och 2 900 kronor för låntagare med enbart svensk inkomst. Den huvudsakliga anledningen till att utlandsbosatta låntagare får restbelopp är att de missar eller väljer bort att styrka sina utländska inkomster innan efterkontrollen. Av cirka 4 900 utlandsbosatta låntagare som fick restbelopp för 2015 var det 82 procent som fick restbelopp för att de inte styrkt sina inkomster. Drygt en tredjedel av dessa låntagare styrkte inkomsten i efterhand och fick restbeloppet omprövat.

Resterande slutliga årsbelopp har en negativ påverkan på låntagarnas återbetalning

Låntagare som debiteras restbelopp får fler påminnelseavgifter och får oftare krav skickade till Kronofogden eller inkasso jämfört med låntagare som haft nedsättning men som inte fått restbelopp. Låntagare med restbelopp betalar även i lägre utsträckning in hela sitt ordinarie årsbelopp än låntagare som inte fått något restbelopp. Ju högre restbeloppen är, desto lägre andel låntagare betalar in hela det ordinarie årsbeloppet och hela restbeloppet. Låntagare bosatta utomlands som har höga restbelopp betalar i lägst utsträckning in hela sina ordinarie årsbelopp och restbelopp.

En stor del av de låntagare som debiterades restbelopp för 2015 fick sitt ordinarie årsbelopp för 2017 nedsatt med hänsyn till sin inkomst. Den grupp låntagare som inte hade något ordinarie årsbelopp för 2017, det vill säga de som troligtvis hade hel nedsättning av årsbeloppet, betalade i lägre utsträckning än andra grupper in hela sitt restbelopp för 2015. Att debiteras ett restbelopp när betalningsförmågan redan är nedsatt riskerar att göra återbetalningen ytterligare problematisk.

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

En av trygghetsreglerna i återbetalningen av studiestödet är att låntagare kan ansöka om att få betala ett lägre årsbelopp med hänsyn till sin inkomst. Om ett årsbelopp sätts ned med hänsyn till låntagarens beräknade inkomst görs en efterkontroll av den faktiska inkomsten två år senare. Om det visar sig att låntagaren hade en högre inkomst än vad denne uppgav i sin ansökan får låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp. Det resterande slutliga årsbeloppet ska betalas parallellt med ett nytt årsbelopp det år efterkontrollen görs.

Möjligheten till nedsättning finns för att återbetalningen inte ska bli alltför betungande för låntagare som har låga inkomster.¹ Felaktig användning av trygghetsreglerna för den enskilde riskerar visserligen att underlätta återbetalningen på kort sikt, men istället göra den ännu mer betungande på längre sikt. Detta då låntagare som av olika anledningar lämnat felaktiga inkomstuppgifter i ansökan riskerar att få dubbla årsbelopp att betala två år senare.

Vi ser att hälften av alla låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst får resterande slutliga årsbelopp för att de angivit en för låg inkomst i sin ansökan om nedsättning eller för att de inte styrkt sin utländska inkomst.^{2 3} Det är därför av vikt att följa upp förekomsten och återbetalningen av resterande slutliga årsbelopp.

Syftet med studien är att öka kunskapen om resterande slutliga årsbelopp och att följa upp vad som händer med återbetalningen för låntagare som debiteras ett sådant.

De övergripande frågeställningarna är följande:

- Vilka låntagare får resterande slutliga årsbelopp?
- Vilken storlek är det på de resterande slutliga årsbeloppen?
- Får resterande slutliga årsbelopp konsekvenser för låntagarnas återbetalning?

1.2 Material, population och struktur

Materialet som används i studien består av registerdata från CSN:s datalager.⁴

Den population som ligger till grund för de flesta resultatredovisningar är låntagare som vid efterkontrollen av inkomster hade nedsättning av sitt årsbelopp för 2015 med hänsyn till sin inkomst och som även fick ett resterande slutligt årsbelopp. Denna grupp jämförs återkommande med låntagare som också hade nedsättning 2015 men som inte fick något resterande slutligt årsbelopp att betala.

I rapporten används från och med nu begreppet *restbelopp* istället för *resterande slutligt årsbelopp*, med undantag för i rubriker.

I rapporten används främst uppgifter om restbelopp för avgiftsåren 2014 och 2015. Restbeloppen för 2014 är de senaste restbeloppen som det finns uppgifter för fram till att debiteringen upphör (se Figur 1.1 på nästa sida). Restbeloppen för 2015 är de senaste

¹ Proposition 1999/2000:10. *Ett reformerat studiestödsystem*.

² CSN (2018). *Studiestödet 2017*. CSN, rapport 2018:2. Dnr 2018-109-1427.

³ CSN får automatiskt uppgifter om låntagarnas inkomster i Sverige via Skatteverket.

⁴ Studiestödets informationssystem (STIS).

restbeloppen där det finns uppgifter för hela debiteringsåret (2017). Det kan ibland innebära att det är olika avgiftsår som redovisas.

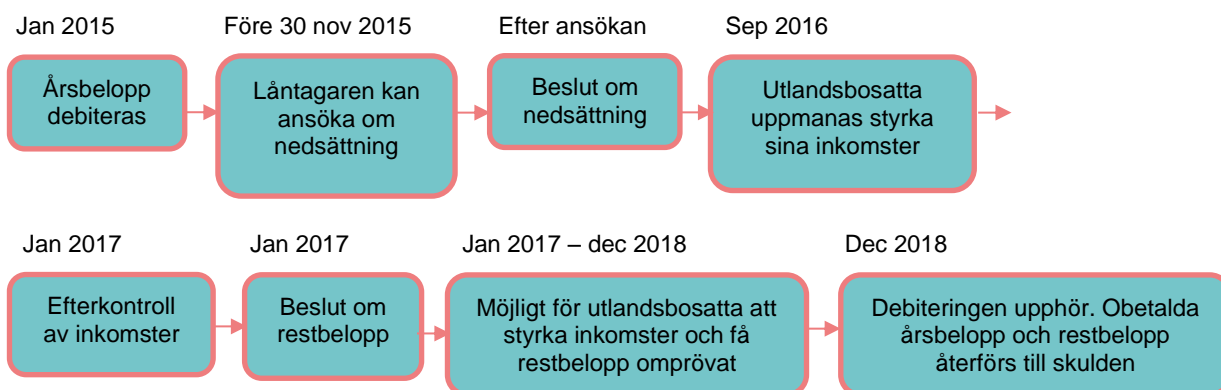
Ibland delas resultaten upp utifrån om låntagaren redovisat utländsk inkomst eller inte i sin ansökan om att få årsbeloppet nedsatt. Detta för att förutsättningarna kring restbelopp på några punkter skiljer sig väsentligt mellan låntagare med utländsk inkomst respektive låntagare med enbart svensk inkomst.

Låntagare som är bosatta utomlands och som uppgivit i sin nedsättningsansökan att de saknar inkomst ingår i kategorin utländsk inkomst. I rapporten används begreppet ”utländsk inkomst” för de som antingen haft uppgivit att de har utländsk inkomst eller varit bosatta utomlands. Även låntagare som har uppgivit både svensk och utländsk inkomst ingår i kategorin utländsk inkomst.

1.3 Processen för resterande slutliga årsbelopp

När en låntagare ansöker om att få betala mindre med hänsyn till sin inkomst ska hen ange en beräknad årsinkomst i sin ansökan. Om årsbeloppet sätts ned med hänsyn till låntagarens beräknade inkomst görs en efterkontroll av den faktiska inkomsten två år senare. Om det visat sig att låntagaren hade en högre inkomst än vad denne uppgav i sin ansökan får hen ett så kallat resterande slutligt årsbelopp (restbelopp). Ett restbelopp ska vara betalt i sin helhet vid utgången av september samma år som det debiteras. För restbelopp som inte blir betalda upphör debiteringen efter två år, och det obetalda beloppet återförs till låntagarens skuld.

Figur 1.1 Nedsättningsprocessen
Exempel för avgiftsår 2015

För låntagare med inkomst i Sverige sker efterkontrollen automatiskt med hjälp av inkomststoppgifter från Skatteverket. Låntagare som bott utomlands eller haft utländsk inkomst måste själva styrka sina inkomststoppgifter med beslut om slutlig skatt från utländsk skattemyndighet. CSN skickar ett brev till dessa låntagare när det är dags att styrka den utländska inkomsten, det vill säga några månader innan efterkontrollen. Om låntagaren har valt att få brev skickade till Mina sidor får låntagaren ett elektroniskt brev. Om låntagaren inte styrker sin utländska inkomst eller avsaknad av inkomst får hen ett restbelopp i form av hela det belopp som tidigare sattes ned. Med anledning av detta delas många av resultaten i rapporten upp utifrån huruvida låntagarna haft inkomst i utlandet (alternativt varit bosatta utomlands) eller endast haft inkomst i Sverige. Ett exempel på hur detta kan se ut för en låntagare finns i Bilaga 1 (exempel 1).

Varje restbelopp innebär också en påverkan på låntagarens skuldsituation i form av en ytterligare expeditionsavgift samt en tilläggsavgift. Tilläggsavgiften räknas procentuellt utifrån det slutliga årsbeloppets storlek.⁵ Avgifterna medför att låntagaren betalar något mer i restbelopp än hen skulle ha betalat i ordinarie årsbelopp.

---

⁵ Tilläggsavgiften beräknas till 12 procent av restbeloppet för lånetypen studiemedel och 6 procent av restbeloppet för annuitetslånet och studielånet.

2. Vilka får resterande slutliga årsbelopp?

2.1 Hälften får resterande slutliga årsbelopp

Hälften av alla låntagare som har nedsättning av sina årsbelopp med hänsyn till beräknad inkomst får restbelopp när den slutliga inkomsten fastställs. När 2016 års inkomster efterkontrollerades, i januari 2018, fick 32 200 låntagare beslut om restbelopp för år 2016. Detta motsvarar 49 procent av de 66 100 låntagare som hade nedsatt årsbelopp med hänsyn till inkomst för det året.⁶

Andelen som får restbelopp har också ökat något under de senaste åren. Även det debiterade beloppet har ökat. För avgiftsåret 2015 debiterades totalt 150 miljoner kronor i restbelopp och för 2016 debiterades 161 miljoner kronor.

Tabell 2.1 Restbelopp för avgiftsåren 2012-2016
Per den 1 januari under debiteringsåret. Antal och andel personer, miljoner kronor.

	2012	2013	2014	2015	2016
Antal med nedsättning inkomst	62 370	62 850	64 142	67 784	66 084
Antal med restbelopp	28 537	26 902	28 020	32 000	32 235
Andel med restbelopp	46 %	43 %	44 %	47 %	49 %
Debiterat belopp, milj kr	141	128	129	150	161

En del låntagare får restbelopp flera år i rad. Av de 28 000 låntagare som fick restbelopp för 2014 fick 8 600 även det för 2015. Det motsvarar 31 procent av alla som fick restbelopp för 2014. Närmare 3 500 av dessa låntagare fick även restbelopp för 2016. Det innebär att 12 procent av dem som fick restbelopp för 2014 fick det minst tre år i rad.

2.2 Hur ser det ut i olika grupper av låntagare?

De tydligaste skillnaderna i vilka som får restbelopp finns mellan olika lånetyper samt mellan låntagare som har uppgivit utländsk inkomst i ansökan och de som enbart haft svensk inkomst. Restbelopp är något vanligare bland kvinnor och bland nya återbetalare. Andelen som får restbelopp är förhållandevis jämn oavsett utbildningsnivå. Andelen är något lägre bland låntagare med högst grundskoleutbildning än bland låntagare med gymnasial eller eftergymnasial utbildning.

⁶ Andelen är beräknad utifrån antalet låntagare som vid efterkontrollen hade nedsättning med hänsyn till inkomst. Utöver dem som har ett giltigt beslut om nedsättning med hänsyn till inkomst i samband med efterkontrollen av inkomster har ytterligare 2 000-3 000 låntagare per avgiftsår haft nedsättning med hänsyn till inkomst. Majoriteten av dessa har gjort inkomständringar som har lett till avslagsbeslut på nedsättningsansökan innan efterkontrollen. I övriga fall rör det sig bland annat om låntagare som har fått beslutet ersatt av beslut om nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl och låntagare som av olika skäl har återtagit sin ansökan.

Vanligare med resterande slutliga årsbelopp bland dem med utländsk inkomst

Andelen som får restbelopp är avsevärt högre för dem som bor utomlands eller har utländsk inkomst, än för dem som endast har inkomst i Sverige. Vid efterkontrollen av årsbeloppen för 2016 fick 66 procent av de låntagare som uppgivit utländsk inkomst ett restbelopp, att jämföra med 47 procent av de som endast haft svensk inkomst. Detta förklaras till stor del av att låntagare som haft nedsättning och bott utomlands eller haft utländsk inkomst själva aktivt måste skicka in nödvändiga dokument för att styrka sina utländska inkomster och undvika att få restbelopp. De bör skicka in dokumenten innan efterkontrollen som genomförs i januari två år efter avgiftsåret. Om låntagaren inte styrkt sin inkomst när efterkontrollen görs, får hen ett restbelopp som sedan kan omprövas om beslut om slutlig skatt skickas in i efterhand. Detta gör att låntagare som bor utomlands eller har uppgivit att de har utländsk inkomst i högre utsträckning får restbelopp.

Tabell 2.2 Restbelopp för avgiftsåren 2012-2016 fördelat efter svensk och utländsk inkomst
Per den 1 januari under debiteringsåret. Antal och andel personer med restbelopp.

	2012	2013	2014	2015	2016
Svensk inkomst, antal med restbelopp	19 373	22 590	23 313	27 090	27 149
Andel med restbelopp	41 %	40 %	41 %	45 %	47 %
Utländsk inkomst^{1,2}, antal med restbelopp	9 164	4 306	4 707	4 910	5 086
Andel med restbelopp	62 %	65 %	66 %	66 %	66 %

¹ Låntagare som har fyllt i fältet för utländsk inkomst i ansökan om nedsättning samt låntagare som är bosatta utomlands.

² Det kan även tillkomma ett antal låntagare som debiteras restbelopp senare under debiteringsåret. Det handlar främst om låntagare som skickar in intyg om sin utländska inkomst innan efterkontrollen men som inte hinna få sin utländska inkomst fastställd före årsskiftet. Under 2017 fick ytterligare 254 personer restbelopp för 2015 efter den 1 januari 2017.

För låntagare med enbart svensk inkomst har andelen med restbelopp ökat från 40 procent för avgiftsåret 2013 till 47 procent för avgiftsåret 2016. Bland utlandsbosatta låntagare har andelen som får restbelopp varit oförändrad de senaste åren.

Den vanligaste orsaken till att låntagare som uppgivit att de har utländsk inkomst får restbelopp är på grund av att de inte har styrkt sin utländska inkomst innan efterkontrollen. Detta var fallet för 82 procent av låntagarna med utländsk inkomst och restbelopp. Övriga 18 procent debiterades restbelopp på grund av att de angivit en för låg inkomst i sin ansökan om nedsättning. En del av de låntagare som bor utomlands eller har utländsk inkomst styrker sina inkomster i efterhand och får restbeloppet omprövat efter efterkontrollen (se avsnitt 3.1).

Kvinnor får resterande slutliga årsbelopp något oftare än män

Andelen som får restbelopp är genomgående något högre bland kvinnorna än bland männen. Att antalet kvinnor med nedsättning och restbelopp är högre än antalet män med nedsättning och restbelopp beror på att det är fler kvinnor som har studielån. Det är dock en lika stor andel kvinnor och män som har nedsättning med hänsyn till sin inkomst.⁷ Det är 5 procent av de återbetalningsskyldiga kvinnorna och männen som har nedsättning med hänsyn till inkomst.

⁷ CSN (2018). *Studiestödet 2017*. CSN, rapport 2018:2. Dnr 2018-109-1427.

Tabell 2.3 Restbelopp för avgiftåret 2015 fördelat efter kön
Per den 1 januari under debiteringsåret. Antal och andel personer

	Antal med nedsättning inkomst	Antal med restbelopp	Andel med restbelopp
Kvinnor	39 883	19 326	48 %
Män	27 901	12 674	45 %

Av de 39 900 kvinnor som hade nedsättning av årsbeloppet för 2015 debiterades 48 procent restbelopp vid efterkontrollen. Motsvarande andel bland de 27 900 män som hade nedsättning var 45 procent. Skillnaden mellan kvinnor och män har varit 3-4 procentenheter de senaste åren.

Bland låntagare med enbart svensk inkomst är det något vanligare att kvinnor får restbelopp. Bland låntagare som angivit utländsk inkomst i sin ansökan om nedsättning är det istället män som i något högre grad får restbelopp.

Vanligt med resterande slutliga årsbelopp bland låntagare med låntyperna studielån och annuitetslån

De tre olika låntyperna - studiemedel (lån tagna före 1989), studielån (lån tagna mellan 1989 och 30 juni 2001) och annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001) skiljer sig i stor utsträckning åt regelmässigt. Detta ger också skillnader i förekomsten av restbelopp. I tabellen nedan redovisas skillnaderna vid efterkontrollen 2017, men dessa skillnader är bestående över tid.

Tabell 2.4 Restbelopp för avgiftåret 2015 fördelat efter lånetyp
Per den 1 januari 2017. Antal och andel personer

	Antal med nedsättning inkomst	Andel av återbetalningsskyldiga låntagare med nedsättning inkomst	Antal med restbelopp	Andel med restbelopp
Annuitetslån	52 875	6 %	25 919	49 %
Studielån	9 489	2 %	5 334	56 %
Studiemedel	8 189	8 %	1 887	23 %

Andelen som får restbelopp är högst för låntagare med låntypen studielån. Hela 56 procent av de låntagare som hade nedsättning på låntypen studielån fick ett restbelopp för avgiftsåret 2015 vid efterkontrollen 2017. Årsbeloppet för låntypen studielån baseras normalt på den senast taxerade inkomsten. Att återbetalningen redan är inkomstbaserad kan förklara varför relativt få låntagare söker nedsättning med hänsyn till sin beräknade inkomst men inte varför så stor andel av de som söker får restbelopp. Det är dock vanligare att personer med studielån får låga restbelopp, jämfört med personer som har annuitetslån eller låntypen studiemedel.

Bland låntagare med nedsättning av annuitetslån fick 49 procent restbelopp för 2015. Till antalet är det vanligast med restbelopp på annuitetslån, men annuitetslånet är också det vanligaste lånet.

Det är en avsevärt lägre andel av låntagarna med låntypen studiemedel som får restbelopp att betala i jämförelse med övriga låntyper, endast 23 procent för avgiftsåret 2015. Även detta kan till stor del förklaras av att regelverket skiljer sig för de olika lånen.

Bland annat gör avgiftsgränsen⁸ för lånetypen studiemedel att låntagare med denna lånetyp kan ha större felmarginal när de beräknar sin inkomst vid ansökan om nedsättning.

Låntagare äldre än 50 år får mer sällan restbelopp än låntagare yngre än 50 år. Andelen är särskilt låg bland låntagare som är äldre än 60 år. Ålder och lånetyp är i stor utsträckning sammankopplat, varför ålder i sig inte nödvändigtvis är en avgörande faktor. Istället kan det i stor utsträckning vara olika låneregler som slår igenom i olika ålders-kategorier. Låntagare med lånetypen studiemedel är de som i lägst utsträckning får restbelopp och huvuddelen av låntagarna med denna lånetyp är nu över 50 år.

Nya återbetalare får oftare resterande slutliga årsbelopp

Låntagare som precis blivit återbetalningsskyldiga och ansökt om nedsättning för första gången får i högre utsträckning restbelopp än låntagare som varit återbetalningsskyldiga i några år.

Tabell 2.5 Restbelopp för avgiftåret 2015 fördelat efter nya återbetalare 2015 och de som var återbetalningsskyldiga före 2015
Per den 1 januari 2017. Antal och andel personer

	Nya återbetalare 2015			Återbetalningsskyldiga före 2015		
	Antal med nedsättning inkomst	Antal med restbelopp	Andel med restbelopp	Antal med nedsättning inkomst	Antal med restbelopp	Andel med restbelopp
Kvinnor	5 565	3 064	55 %	34 318	16 262	47 %
Män	4 772	2 400	50 %	23 129	10 274	44 %
Totalt	10 337	5 464	53 %	57 447	26 536	46 %

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga vid ingången av år 2015 och hade nedsättning utifrån sin beräknade inkomst samma år fick 53 procent restbelopp vid efterkontrollen år 2017. Bland låntagare som blev återbetalningsskyldiga *före* 2015 var andelen som fick restbelopp för 2015 istället 46 procent. Att nya återbetalare i högre utsträckning får restbelopp kan bero på att de är mer osäkra på regelverket kring nedsättning eller att de, i övergången mellan studier och arbete, ofta är mindre etablerade på arbetsmarknaden och därmed har svårare att beräkna sin årsinkomst korrekt. Av de nya återbetalarna är det framförallt en hög andel kvinnor som får restbelopp, 55 procent fick restbelopp för 2015.

Att nya återbetalningsskyldiga i större utsträckning får restbelopp kan också ha ett samband med de skillnader som framkommer mellan de olika lånetyperna. I gruppen som var återbetalningsskyldiga före 2015 finns även låntagare med lånetypen studiemedel, som mer sällan får restbelopp.

En annan möjlighet är att restbelopp är vanligt första gången man ansöker om nedsättning, oavsett när man blivit återbetalningsskyldig. Det skulle i så fall kunna bero på att låntagare som söker nedsättning för första gången inte känner till nedsättningsreglerna lika väl som låntagare som har sökt nedsättning även tidigare år.

⁸ Låntagare med lånetypen studiemedel får hel nedsättning av årsbeloppet om de uppger en inkomst som är lägre än 3,5 prisbasbelopp.

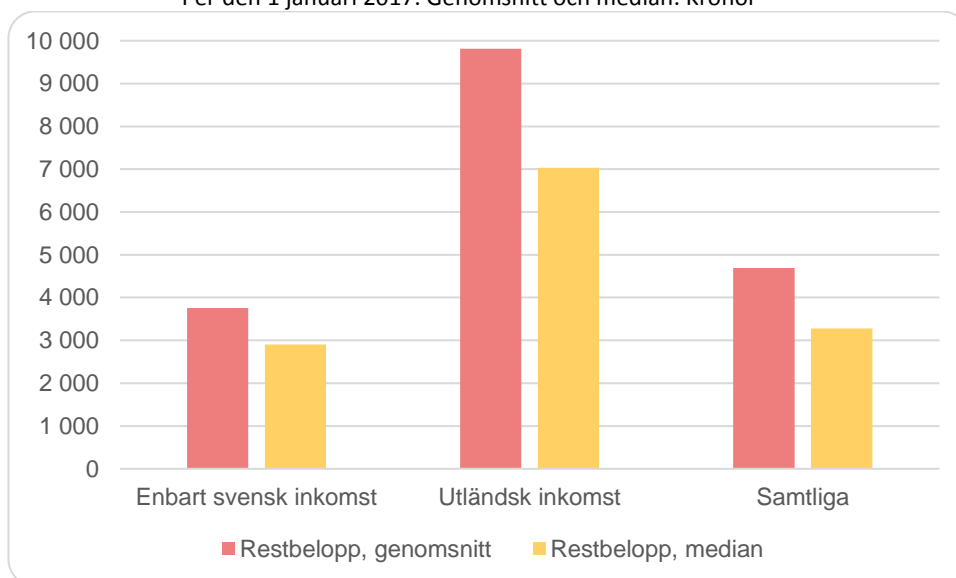
3. Belopp

3.1 De resterande slutliga årsbeloppens storlek

Det genomsnittligt debiterade restbeloppet vid ingången av 2017 var 4 700 kronor per person. Storleken på de restbelopp som debiteras skiljer sig dock i stor utsträckning åt beroende på om låntagaren haft utländsk inkomst eller inte.

Det genomsnittliga restbeloppet är betydligt högre för låntagare som haft utländsk inkomst i jämförelse med dem som enbart haft svensk inkomst. Restbeloppen för låntagare som varit bosatta utomlands eller haft utländsk inkomst var i genomsnitt 9 800 kronor. Median var 7 000 kronor. Bland låntagare med enbart svensk inkomst är det vanligt med relativt låga restbelopp.⁹ I denna grupp var det genomsnittliga beloppet 3 800 kronor och median 2 900 kronor.

Diagram 3.1 Restbelopp för 2015 fördelat efter svensk och utländsk inkomst och totalt, Per den 1 januari 2017. Genomsnitt och median. Kronor

Den huvudsakliga anledningen till att utlandsbosatta låntagare får högre restbelopp är att de får hela det nedsatta beloppet i restbelopp om de inte har styrkt sin inkomst i utlandet. Utlandsbosatta låntagare har ofta högre studieskulder, i många fall till följd av studier i utlandet, vilket också leder till högre ordinarie årsbelopp.

Det är något vanligare att kvinnor får låga restbelopp (under 3 000 kronor) än att män får det. Andelen som får restbelopp på minst 10 000 kronor är däremot densamma bland både kvinnor och män.

Som beskrivs i avsnitt 2.2 är det skillnader mellan de olika lånetyperna avseende vilka som får restbelopp. Det är också skillnader i storleken på beloppen. Det är vanligare med låga restbelopp inom lånetypen studielån. Exempelvis får 61 procent i denna grupp restbelopp under 3 000 kronor, medan 45 respektive 36 procent av låntagarna med lånetyperna annuitetslån och studiemedel får restbelopp i detta intervall (se Bilaga 2, Tabell 2).

⁹ För uppgifter om restbelopp fördelade efter beloppsintervaller, se Bilaga 2, Tabell 1.

Vid efterkontrollen i januari 2017 var det 4 200 låntagare som fick hela sitt ordinarie årsbelopp för 2015 i restbelopp.¹⁰ Det innebär att de hade hel nedsättning av årsbeloppet men att det sedan visade sig att de inte alls haft rätt att få sitt årsbelopp nedsatt. Det kan också handla om låntagare med hel nedsättning som inte har styrkt sin utländska inkomst eller avsaknad av inkomst utomlands. Dessa 4 200 personer motsvarar 13 procent av alla låntagare som fick restbelopp för 2015.

För avgiftsåret 2015 innebar restbeloppen en total skuldökning med 14,5 miljoner kronor i form av tilläggsavgifter och expeditonsavgifter.¹¹

3.2 Ändringar av de resterande slutliga årsbeloppen

En del av de låntagare som bor utomlands eller har utländsk inkomst styrker sina inkomster i efterhand och får restbeloppet omprövat efter efterkontrollen. För låntagare som inte kan betala in hela sitt restbelopp är det viktigt att styrka sin utländska inkomst, eftersom det i de flesta fall sannolikt skulle leda till ett lägre restbelopp (alternativt inget restbelopp alls).

Av de 4 100 låntagarna som fick restbelopp för 2015 på grund av att de inte hade styrkt sin utländska inkomst innan efterkontrollen var det:

- 41 procent som skickade in intyg om sin utländska inkomst under 2017.
- 36 procent som fick sina restbelopp ändrade under 2017 på grund av att de skickade in godkända intyg om utländsk inkomst.
- 8 procent som fick sina resterande slutliga årsbelopp omprövade mer än en gång under 2017.

Hur lätt eller svårt det är för låntagaren att styrka sina inkomster med beslut om slutlig skatt från utlandet beror till stor del på vilket land man bor i, hur skattesystemet är uppbyggt där och hur skattemyndigheterna där arbetar.

Få låntagare får nedsättning av de resterande slutliga årsbeloppen

Om det finns synnerliga skäl finns det möjlighet att få restbeloppet nedsatt. Denna möjlighet finns för både låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands. Ett synnerligt skäl kan till exempel vara att man är varaktigt beroende av försörjningsstöd.

Endast 2 procent av låntagarna med restbelopp för 2015 fick sina restbelopp helt eller delvis nedsatta med hänsyn till synnerliga skäl. De synnerliga skälen kan i dessa fall avse avgiftsåret, 2015, eller betalningsåret, 2017.

Av de låntagare som hade restbelopp för 2015 var det 42 procent som fick sina *ordinarie årsbelopp* för 2017 nedsatta. De flesta av dessa hade nedsättning med hänsyn till sin beräknade inkomst. Att sakna inkomst eller ha låg inkomst kan ge nedsättning för det aktuella avgiftsåret men det påverkar inte ett restbelopp för ett tidigare år. Restbelopp ska betalas ändå. Att så stor andel får det ordinarie årsbeloppet sänkt tyder på att många har betalningssvårigheter under det år då restbeloppet ska betalas. Trots detta var det alltså endast 2 procent som fick restbeloppen nedsatta år 2017.

---

¹⁰ På minst ett lån.

¹¹ Beräknat per den 1 januari 2017.

Beloppen förändras främst under första året

Till följd av att restbelopp kan omprövas eller sättas ned ändras också det totala debiterade beloppet. Tabellen nedan visar hur de restbelopp som debiterats för avgiftsåret 2014 har förändrats under den tid de varit utdebiterade.

Tabell 3.1 Förändringar av antal personer med restbelopp för 2014 och debiterade belopp 1 januari under debiteringsåret (2016) till och med 30 november året efter debiteringsåret (2017), antal personer och miljoner kronor

	Antal personer	Debiterat belopp, milj kr
1 januari 2016	28 020	129
31 december 2016	26 574	107
30 november 2017	26 438	105

Under det år som restbeloppen debiteras är det runt 1 400 personer som får sina belopp helt omprövade eller nedsatta och det totala debiterade beloppet minskar med 23 miljoner kronor. Under året efter efterkontrollen sker däremot ganska små förändringar av de debiterade beloppen.

4. Hur mycket betalas in?

Andelen inbetalt av debiterat restbelopp har legat på 85-89 procent de senaste fem åren. Betalningsgraden för restbelopp har ökat varje år sedan avgiftsåret 2011.

Tabell 4.1 Andel inbetalt av debiterat restbelopp, avgiftsåren 2010-2014
Per den 30 november tredje året efter avgiftsåret

	2010	2011	2012	2013	2014
Andel inbetalt	86,8 %	84,9 %	85,5 %	88,5 %	88,9 %

När debiteringen av restbeloppen för 2014 upphörde, i slutet av 2017¹², uppgick det totala debiterade beloppet till 105 miljoner kronor. Av detta hade 93 miljoner kronor betalats in. Det innebär att 88,9 procent av restbeloppen för 2014 betalades in under 2016 och 2017.

Totalt var det därmed 12 miljoner kronor, eller 11,1 procent, av restbeloppen för 2014 som inte betalades in under debiteringsperioden. Dessa belopp återfördes istället till låntagarnas skulder vid utgången av 2017. Att beloppen återförs till skulden riskerar att förlänga låntagarens återbetalningstid och ge högre årsbelopp för kommande år, vilket i sin tur kan ge ytterligare betalningsproblem. Detta ökar också risken för att låntagaren inte hinner betala av hela sitt lån innan skulden avskrivs.

När debiteringen av restbeloppen för 2014 upphörde uppgick de debiterade tillägg- och expeditonsavgifterna till 11 miljoner kronor.¹³ Då hade 6 miljoner kronor av avgifterna betalats in. Administrativa avgifter återförs inte till skulden, till skillnad från

¹² Debiteringen upphör två år efter efterkontrollen, se Figur 1.1 över nedsättningsprocessen.

¹³ Administrativa avgifter ingår inte i redovisningen av debiterade och inbetalda restbelopp.

årsbelopp och restbelopp. Avgifter som inte är betalda när debiteringen av årsbelopp och restbelopp upphör förblir ofta obetalda en lång tid.

Tabell 4.2 Inbetalt och debiterat restbelopp för 2014 för låntagare med restbelopp för 2014, fördelat efter bosättning och totalt

Per den 31 december 2017. Miljoner kronor och andel i procent

	Debiterat restbelopp, milj kr	Inbetalt restbelopp, milj kr	Andel inbetalt av debiterat restbelopp, %
Bosatta i Sverige	89	83	93,3 %
Bosatta utomlands	14	10	67,0 %
Okänd bosättning	1	0,2	17,3 %
Totalt	105	93	88,9 %

När det gäller återbetalning av studieskulder finns det överlag stora skillnader mellan låntagare bosatta utomlands och låntagare bosatta i Sverige. Låntagare bosatta utomlands betalar in en betydligt lägre andel av det debiterade beloppet än vad låntagare bosatta i Sverige gör. CSN bedömer att det bland annat beror på att indrivningsmöjligheterna utomlands är sämre än i Sverige.¹⁴ Uteblivna betalningar får sällan lika stora konsekvenser för låntagare bosatta utomlands som för låntagare bosatta i Sverige. Därför delas resultaten om återbetalning i denna rapport upp utifrån bosättning, och inte utifrån huruvida låntagarna hade fyllt i fältet för utländsk inkomst eller inte när de ansökte om nedsättning.

Låntagare bosatta utomlands betalar genomgående in en lägre andel av sina debiterade restbelopp än låntagare bosatta i Sverige. Restbelopp betalas även in i lägre utsträckning än årsbelopp i övrigt. Enligt statistik från CSN hade samtliga låntagare bosatta i Sverige respektive utomlands betalat in 97,4 respektive 79,4 procent av det debiterade årsbeloppet för 2014 när debiteringen upphörde vid utgången av 2017.¹⁵ I tabellen ovan framgår att när restbeloppen för 2014 återfördes till skulden hade låntagare i Sverige betalat in 93,3 procent av restbeloppen. Låntagare utomlands betalade endast in 67,0 procent av restbeloppen.

Lägre återbetalningsgrad när restbeloppen debiterats

Återbetalningsgraden för de låntagare som får restbelopp sjunker när restbeloppen debiteras. Det beror på att det debiterade beloppet ökar kraftigt när restbeloppen debiteras, vid ingången av andra året efter avgiftsåret.

Återbetalningsgraden är som högst i december året efter avgiftsåret, det vill säga alldeles innan restbeloppen debiteras. Det gäller både låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands. När restbeloppen sedan debiteras, och låntagarna alltså får ytterligare belopp att betala, sjunker återbetalningsgraden. Både det debiterade beloppet och det inbetalda beloppet ökar mellan första och andra året efter avgiftsåret, men *andelen* inbetalt av debiterat belopp sjunker.

För årsbeloppet 2014 var återbetalningsgraden bland låntagare bosatta i Sverige och med restbelopp 97,4 procent i december 2015, innan restbeloppen debiterades. Vid utgången av 2017, när debiteringen av både ordinarie årsbelopp och restbelopp för 2014

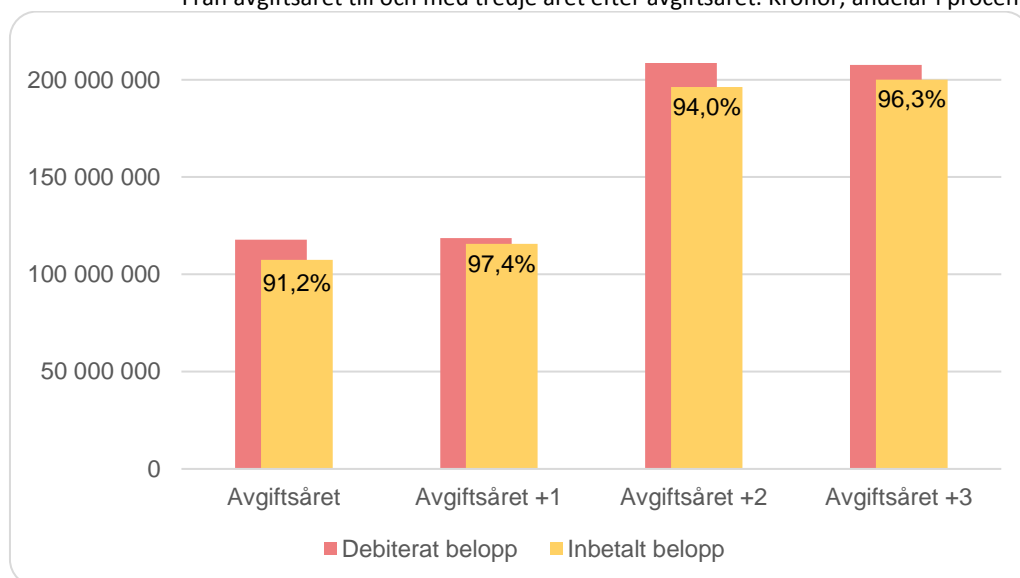
¹⁴ CSN (2017). *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands. Utveckling och orsaker*. Dnr 2016-100-6731.

¹⁵ CSN (2018). *Studiestödet 2018*. CSN, rapport 2018:2. Dnr 2018-109-1427.

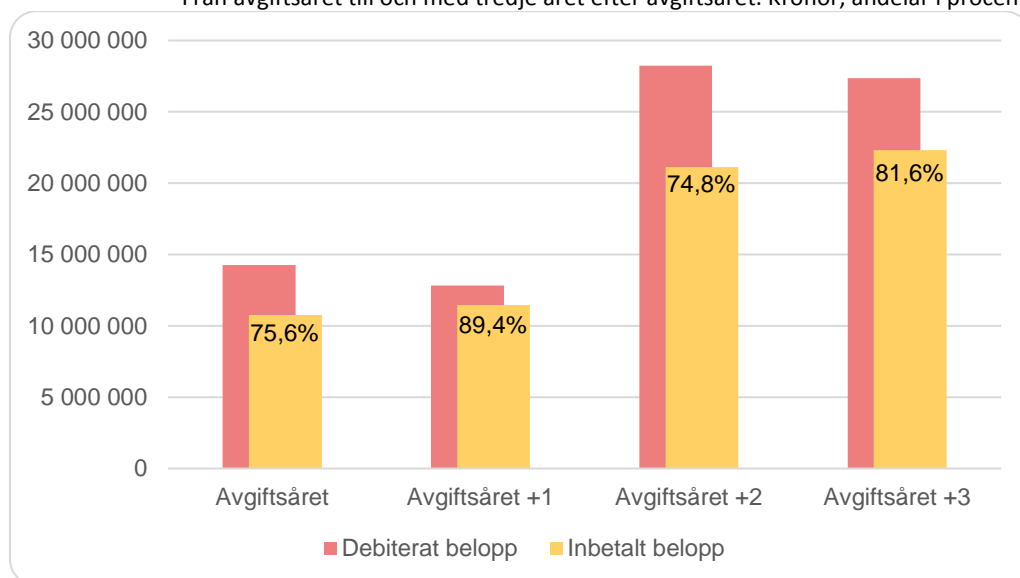
upphörde, hade låntagarna med restbelopp betalat in 96,3 procent av det debiterade beloppet.

Diagram 4.1 Andel inbetalt av debiterat belopp för årsbeloppet 2014 för låntagare med restbelopp för 2014, bosatta i Sverige
Från avgiftsåret till och med tredje året efter avgiftsåret. Kronor, andelar i procent

Återbetalningsgraden sjunker särskilt markant för utlandsbosatta när restbeloppen debiterats. Det beror på att utlandsbosatta låntagare i genomsnitt debiteras högre restbelopp. Under hela debiteringsperioden, om totalt fyra år, betalar låntagare utomlands bosatta in 81,6 procent av årsbelopp samt restbelopp.

Diagram 4.2 Andel inbetalt av debiterat belopp för årsbeloppet 2014 för låntagare med restbelopp för 2014, bosatta utomlands
Från avgiftsåret till och med tredje året efter avgiftsåret. Kronor, andelar i procent

För de låntagare som fick restbelopp för 2015 var betalningsgraden under avgiftsåret och första året efter avgiftsåret lägre än för de som fick restbelopp för 2014. Innan

restbeloppen debiterades hade låntagarna i Sverige betalat in 94,8 procent av det debiterade beloppet för 2015. Låntagarna bosatta utomlands hade betalat in 79,8 procent. För bosatta i Sverige var betalningsgraden var i stort sett oförändrad i december samma år som restbeloppen debiterades. För låntagare bosatta utomlands minskade den med 1,7 procentenheter.

5. Påverkan på låntagarnas återbetalning

Återbetalningen av studielån påverkas av ett flertal faktorer, såsom låntagarnas utbildningsnivå, ålder, studieplats, inkomst och årsbeloppens storlek. En tidigare studie visar att årsbelopp på annuitetslån över 12 300 kronor har en negativ påverkan på sannolikheten att låntagaren betalar in hela sitt årsbelopp under avgiftsåret.¹⁶

Huruvida ett restbelopp påverkar återbetalningen kan därmed bland annat antas bero på beloppets storlek. Om det totala beloppet som en låntagare ska betala under ett år närmar sig eller kommer över 12 300 kr kan det förväntas påverka sannolikheten att låntagaren kan betala. Ett ordinarie årsbelopp som tillsammans med ett restbelopp kommer över 12 300 kronor kan förväntas ha större påverkan på återbetalningen än om låntagaren har ett lägre ordinarie årsbelopp och får en mindre summa att betala i form av restbelopp.

För att utreda huruvida restbelopp påverkar återbetalningen har vi tittat på i vilken utsträckning låntagare som fick nedsättning av årsbeloppet för 2015 betalar tillbaka hela det ordinarie årsbeloppet för 2017 respektive hela det debiterade restbeloppet.

Därefter beskrivs kort vilka konsekvenser betalningssvårigheter får för låntagare i form av påminnelseavgifter, kronofogde- och inkassokrav.

5.1 Påverkan på betalning av årsbelopp och resterande slutliga årsbelopp

För att det ska framgå om låntagare med restbelopp löper större risk att få betalningssvårigheter jämförs följande två grupper:

- Låntagare som hade nedsättning med hänsyn till inkomst för 2015 och som debiterades ett restbelopp vid ingången av 2017. Denna grupp refereras till som låntagare med restbelopp.
- Låntagare som hade nedsättning med hänsyn till inkomst för 2015 men som inte debiterades ett restbelopp vid ingången av 2017. De ska ha haft ett debiterat årsbelopp som var större än 0 kronor för antingen 2015, 2016 eller 2017. Denna grupp refereras nedan till som låntagare utan restbelopp.

---

¹⁶ CSN (2017). *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands. Utveckling och orsaker*. Dnr 2016-100-6731.

Analysen av restbeloppens påverkan på återbetalningen delas upp utifrån om låntagarna var bosatta i Sverige eller utomlands den 1 januari 2017. Låntagare som CSN saknar adress till ingår inte i redovisningen.

Eftersom de tre lånetyperna har olika återbetalningsregler, som generellt ger olika stora årsbelopp, har vi valt att inte analysera alla lånetyper tillsammans. Annuitetslånet är den vanligaste lånetypen med flest antal låntagare och det enda lån som fortfarande betalas ut. Det är dessutom för få låntagare med lånetyperna studielån respektive studiemedel som har restbelopp för att kunna göra separata analyser av deras återbetalning fördelat efter bosättning. Analysen av restbeloppens påverkan på återbetalningen av ordinarie årsbelopp och restbelopp avser därför endast lånetypen annuitetslån.

Syftet med resultaten i detta avsnitt är att visa på en trend; att högre restbelopp verkar leda till sämre återbetalning. De exakta andelarna i tabellerna är mindre relevanta, bland annat eftersom det i vissa kategorier handlar om få låntagare.

Resterande slutliga årsbelopp har en negativ inverkan på betalning av ordinarie årsbelopp

Låntagare som ska betala ett ordinarie årsbelopp och ett restbelopp under samma år betalar i lägre utsträckning in hela det *ordinarie årsbeloppet* än låntagare som inte har något restbelopp. Ju högre restbeloppet är desto lägre andel låntagare betalar in hela sitt ordinarie årsbelopp.

Analysen av restbeloppens påverkan på betalning av *ordinarie årsbelopp* gäller låntagare som:

- Har annuitetslån
- Hade nedsättning med hänsyn till inkomst 2015
- Hade ett debiterat årsbelopp för 2017 som var större än noll kronor

Andelen som betalar in hela årsbeloppet är lägre bland låntagare som har restbelopp än bland dem som inte har något restbelopp. Några undantag finns dock bland låntagare med årsbelopp som uppgår till minst 10 000 kronor, där vissa grupper med restbelopp i högre utsträckning betalar in hela årsbeloppet. I övrigt sjunker andelen låntagare som betalar in hela det ordinarie årsbeloppet ju högre restbelopp de har.

Bland låntagare bosatta i Sverige som har årsbelopp i intervallet 6 000-9 999 kronor sjunker andelen som betalar in hela restbeloppet från 79,2 procent för dem som inte har något restbelopp, till 61,9 procent för dem som har restbelopp på minst 10 000 kronor.

Tabell 5.1 Andel låntagare med annuitetslån och nedsättning för 2015 som betalade in hela det debiterade årsbeloppet för 2017¹

Fördelat efter bosättning samt intervall för ordinarie årsbelopp för 2017 och restbelopp för 2015. Debiterat belopp per den 31 december 2017

Årsbelopp 2017	Restbelopp för 2015	Låntagare bosatta i Sverige	Låntagare bosatta utomlands
1-5 999 kr	0 kr	84,6 %	87,3 %
	1-2 999 kr	83,2 %	79,2 %
	3 000-5 999 kr	78,4 %	75,4 %
	6 000-9 999 kr	77,8 %	73,7 %*
	10 000- kr	75,8 %	47,6 %*
6 000-9 999 kr	0 kr	79,2 %	79,7 %
	1-2 999 kr	78,8 %	67,7 %
	3 000-5 999 kr	73,0 %	61,2 %
	6 000-9 999 kr	70,9 %	51,3 %
	10 000- kr	61,9 %	40,9 %*
10 000- kr	0 kr	79,8 %	72,0 %
	1-2 999 kr	81,3 %	73,2 %
	3 000-5 999 kr	76,9 %	75,8 %
	6 000-9 999 kr	75,8 %	60,9 %
	10 000- kr	67,7 %	37,5 %

¹ För uppgift om antal låntagare per kategori, se Bilaga 2, Tabell 3.

* Kategori som innehåller färre än 50 låntagare.

För låntagare med restbelopp är andelen som betalar in hela det ordinarie årsbeloppet lägre bland dem som är bosatta utomlands än bland dem som är bosatta i Sverige. Lägst andel som betalar in hela det ordinarie årsbeloppet finns bland utlandsbosatta låntagare som har ett restbelopp på minst 10 000 kronor.

Ju högre resterande slutliga årsbelopp, desto lägre andel av låntagarna betalar in hela det resterande slutliga årsbeloppet

Vid en analys av andelen låntagare som betalar in hela *restbeloppet* framgår att ju högre restbeloppet är desto lägre andel av låntagarna betalar in hela restbeloppet under debiteringsåret. Detta gäller genomgående både bland låntagare bosatta i Sverige och bland låntagare bosatta utomlands.

Analysen av i vilken utsträckning låntagare som har restbelopp betalar in hela det debiterade restbeloppet under debiteringsåret gäller låntagare som:

- Har annuitetslån
- Hade nedsättning med hänsyn till inkomst 2015
- Hade ett debiterat restbelopp för 2015 som var större än noll kronor

Låntagare med årsbelopp på minst 10 000 kronor betalar i hög utsträckning in hela sina restbelopp, bortsett från utlandsbosatta låntagare med restbelopp på minst 10 000 kronor. Höga årsbelopp kan tyda på längre studier, vilket i sin tur kan leda till högre inkomster. Höga årsbelopp kan även vara ett tecken på att man har varit återbetalningsskyldig en längre tid, och därmed troligtvis oftare har högre inkomst. Att studera i högre åldrar kan också leda till höga årsbelopp.

Låntagare bosatta utomlands med restbelopp som uppgår till minst 10 000 kronor betalar i mycket låg utsträckning in hela restbeloppet, oavsett storleken på det ordinarie årsbeloppet. Detta gäller även låntagare bosatta i Sverige med 0 kronor i ordinarie årsbelopp och restbelopp på minst 10 000 kronor. I dessa grupper betalar endast cirka 33-54 procent av låntagarna in hela sina restbelopp under samma år som det har debiterats.

Tabell 5.2 Andel låntagare med annuitetslån och restbelopp för 2015 som betalade in hela det debiterade restbeloppet för 2015¹

Fördelat efter bosättning samt intervall för ordinarie årsbelopp för 2017 och restbelopp för 2015. Debiterat belopp per den 31 december 2017

Årsbelopp 2017	Restbelopp för 2015	Låntagare bosatta i Sverige	Låntagare bosatta utomlands
0 kr	1-2 999 kr	88,2 %	80,8 %
	3 000-5 999 kr	78,2 %	75,6 %
	6 000-9 999 kr	65,7 %	55,4 %
	10 000 kr-	52,5 %	42,6 %
1-5 999 kr	1-2 999 kr	93,5 %	92,5 %
	3 000-5 999 kr	85,3 %	87,7 %
	6 000-9 999 kr	77,8 %	73,7 %*
	10 000 kr-	71,6 %	33,3 %*
6 000-9 999 kr	1-2 999 kr	90,9 %	92,4 %
	3 000-5 999 kr	86,8 %	75,0 %
	6 000-9 999 kr	84,6 %	56,0 %
	10 000 kr -	75,2 %	54,5 %*
10 000 kr-	1-2 999 kr	94,2 %	90,2 %
	3 000-5 999 kr	90,6 %	88,2 %
	6 000-9 999	90,5 %	75,2 %
	10 000 kr-	82,1 %	47,3 %

¹ För uppgift om antal låntagare per kategori, se Bilaga 2, Tabell 4.

* Kategori som innehåller färre än 50 låntagare.

Vid en jämförelse med låntagare som har restbelopp i motsvarande intervall framgår att låntagare som *inte* har något årsbelopp för 2017 betalar in hela sina restbelopp i lägre utsträckning än låntagare som *har* ordinarie årsbelopp att betala för 2017. De som inte har något årsbelopp att betala för 2017 utgörs främst av låntagare som har beviljats hel

nedsättning för det aktuella avgiftsåret. Även de låntagare som har årsbelopp i intervallet 1-5 999 kronor har sannolikt delvis nedsättning av årsbeloppet för 2017.¹⁷ Att ha delvis nedsättning av årsbeloppet verkar dock inte ha lika stor påverkan på återbetalning av restbelopp som hel nedsättning har.

Höga restbelopp eller att debiteras restbelopp samtidigt som man har hel nedsättning av det ordinarie årsbeloppet kan därmed anses medföra en risk för sämre återbetalning av restbeloppen.

Ovanstående analys har visat att låntagare med annuitetslån som ska betala både ett ordinarie årsbelopp och ett restbelopp under samma år betalar sitt ordinarie årsbelopp i lägre utsträckning än låntagare som inte har något restbelopp. Om storleken på restbeloppet ökar, minskar andelen låntagare som betalar in hela det ordinarie årsbeloppet. På samma sätt minskar andelen låntagare som betalar in hela det debiterade restbeloppet, ju högre restbelopp låntagaren har att betala för det aktuella året. Låntagare som inte har något ordinarie årsbelopp alls att betala är dock de som i lägst grad betalar in hela det debiterade restbeloppet. Det förklaras av att de oftast fått sitt ordinarie årsbelopp sänkt på grund av betalningssvårigheter. Dessa betalningssvårigheter riskerar att också gå ut över betalningen av restbeloppet.

5.2 Konsekvenser av betalningssvårigheter

Låntagare som inte betalar i tid påförs en påminnelseavgift på 450 kronor. Om en låntagare inte betalar efter två påminnelser och ett betalningskrav överlämnar CSN obetalda krav till Kronofogden eller inkassobolag. För exempel på hur detta kan se ut för en låntagare som inte kan betala sitt restbelopp, se Bilaga 1 (exempel 2). För låntagare bosatta i Sverige innebär CSN:s kravåtgärder att belopp överlämnas till Kronofogden. Låntagare bosatta utomlands får normalt sett istället ärenden överlämnade till inkasso. Analysen nedan visar att låntagare med restbelopp oftare blir föremål för dessa kravåtgärder, vid en jämförelse med låntagare som också haft nedsättning men som inte fick restbelopp. Här ingår låntagare med lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån.

Låntagare med resterande slutliga årsbelopp får fler påminnelseavgifter

Låntagare som debiteras ett restbelopp påförs i genomsnitt fler påminnelseavgifter än låntagare som också har haft nedsättning men som inte debiteras ett restbelopp. Detta gäller både bland låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands, men skillnaden är större bland låntagare bosatta utomlands. Ju högre restbelopp låntagarna har, desto större genomsnittligt antal påminnelseavgifter debiteras de.¹⁸

Att påföras påminnelseavgifter försvårar återbetalningen ytterligare för låntagare som redan har, eller nyligen har haft, betalningssvårigheter.

Låntagare med resterande slutliga årsbelopp får oftare kronofogdekrav

Andelen låntagare med krav överlämnade till Kronofogden är något högre bland låntagare med restbelopp i jämförelse med låntagare med nedsättning men utan restbelopp. Andelen ökar också något ju högre restbeloppen är.

¹⁷ En del av låntagarna kan även ha debiterats 0-5 999 kronor i årsbelopp för 2017 på grund av att de är sistaårsbetalare.

¹⁸ För uppgifter om genomsnittligt antal påförda påminnelseavgifter för låntagare med respektive utan restbelopp, se Bilaga 2, Tabell 5 och 6.

Av de låntagare som hade restbelopp och som var bosatta i Sverige fick 19 procent krav överlämnade till Kronofogden under perioden januari 2015 till april 2018. Bland låntagare utan restbelopp fick 16 procent krav överlämnade dit. Det är dock skillnad beroende på hur stora restbelopp låntagarna har debiterats. Bland låntagare med restbelopp på 6 000-9 999 kronor och minst 10 000 kronor fick 23 respektive 24 procent krav överlämnade till Kronofogden.

Låntagare med resterande slutliga årsbelopp får oftare inkassokrav

Inkassokrav är betydligt vanligare bland låntagare med restbelopp än bland låntagare med nedsättning men utan restbelopp. Av de 2 600 utlandsbosatta låntagare som hade restbelopp fick 32 procent inkassokrav under perioden 2015 till april 2018. Bland de 1 200 låntagare som inte hade restbelopp var det 17 procent som fick inkassokrav.

Andelen som fick ärenden överlämnade till inkasso ökar också med storleken på restbeloppen. I gruppen med restbelopp i intervallet 6 000-9 999 kronor var andelen 36 procent, och i gruppen med restbelopp på minst 10 000 kronor var andelen 41 procent.

Sammantaget visar resultaten ovan att låntagare med restbelopp löper större risk att få påminnelseavgifter och krav överlämnade till Kronofogden och inkasso, vilket kan få konsekvenser för både deras återbetalning av lån och för deras ekonomiska situation.

6. Slutsatser

Mycket vanligt med resterande slutliga årsbelopp, främst bland låntagare bosatta utomlands

Trygghetsreglerna kring återbetalning av studielån finns till för att låntagarna inte ska belastas över sin förmåga. Nära hälften av låntagarna som har nedsättning med hänsyn till sin inkomst debiteras dock ett restbelopp vid efterkontrollen av inkomster. Andelen som får restbelopp har dessutom ökat något under de senaste åren.

Det finns inga uppenbara bakgrundsfaktorer som utmärker personer som får restbelopp. Det är ganska små skillnader beroende på kön, åldersgrupper och utbildningsnivå. De tydligaste skillnaderna som framkommer är mellan lånetyper, då olika låne regler starkt påverkar risken att få restbelopp att betala, samt om man bor utomlands eller inte. Restbelopp är vanligare för låntagare som bor utomlands än för låntagare som bor i Sverige, främst på grund av att utlandsbosatta låntagare själva måste styrka sina inkomster vid efterkontrollen. I dagsläget finns dock inget annat sätt för CSN att få kännedom om inkomster i utlandet för samtliga låntagare som haft nedsättning.

Höga resterande slutliga årsbelopp för låntagare bosatta utomlands

Låntagare som bor utomlands eller som uppgivit utländsk inkomst i ansökan om nedsättning får ofta högre restbelopp än låntagare med enbart svensk inkomst. Detta beror framförallt på att utlandsbosatta låntagare som inte har styrkt sin inkomst innan CSN:s efterkontroll av inkomster får hela det nedsatta beloppet i restbelopp. Detta var fallet för hela 82 procent av de utlandsbosatta låntagare som fick restbelopp för 2015. Ytterligare en anledning är att de ofta har högre studieskulder och därmed också högre ordinarie årsbelopp, vilket också leder till högre restbelopp.

Drygt en tredjedel av dem som får restbelopp på grund att de inte har styrkt sin utländska inkomst innan efterkontrollen styrker senare sina inkomster så att restbeloppen ändras. Det är sannolikt många fler som skulle kunna få sina restbelopp helt eller delvis sänkta om de styrkte sina utländska inkomster, eller helt undvika att få restbelopp genom att styrka sina inkomster redan innan efterkontrollen. Detta skulle i sin tur ha en positiv effekt på återbetalningsgraden¹⁹ för denna grupp. Det är också troligt att en stor del av dessa låntagare skulle kunna undvika en del av de återbetalningsproblem som det har framkommit att restbelopp kan medföra.

Resterande slutliga årsbelopp har en negativ påverkan på låntagarnas återbetalning

Denna studie har visat att restbelopp har en negativ påverkan på återbetalningen av studielån. Låntagare som har restbelopp påförs fler påminnelseavgifter och får oftare krav överlämnade till Kronofogden och inkasso, jämfört med låntagare som hade nedsättning samma år men inte fick restbelopp. Låntagare med restbelopp betalar också i lägre utsträckning in hela det ordinarie årsbeloppet. Höga restbelopp betalas mer sällan in i sin helhet jämfört med låga restbelopp.

---

¹⁹ Återbetalningsgraden för andra och tredje året efter avgiftsåret.

Ju högre restbelopp låntagarna debiteras, desto tydligare negativ påverkan har det på låntagarnas återbetalning. I denna studie har vi inte kontrollerat för andra faktorer som kan ha betydelse för återbetalningen. Att höga årsbelopp ökar risken för misskötta betalningar framgår också av en tidigare studie av CSN.²⁰

Låntagare som beviljats nedsättning för innevarande avgiftsår tenderar att ha någon form av betalningssvårigheter. Det kan förklara att låntagare som inte har något ordinarie årsbelopp i lägre utsträckning än övriga betalar in hela sitt restbelopp. För dessa låntagare riskerar restbelopp att få särskilt stora konsekvenser, både för individens återbetalning till CSN och för individens ekonomiska situation i stort.

Det är negativt för både låntagarna och studiestödets hållbarhet att antalet och andelen som får restbelopp är högt, och dessutom ökande. Det innebär högre belopp att betala tillbaka eftersom det läggs på en tilläggsavgift och en expeditionsavgift, samt att många låntagare samtidigt ska betala årsbelopp för aktuellt avgiftsår. Det är också större risk att restbelopp hinner återföras till skulden jämfört med ordinarie årsbelopp, eftersom restbelopp inte debiteras förrän andra året efter avgiftsåret. I denna rapport framgår det att mellan 85-89 procent av restbeloppen betalas innan de återförs till skulden. Det innebär att cirka 11-12 miljoner kronor i obetalda restbelopp årligen återförs till skulden. Att beloppen återförs till skulden riskerar att förlänga låntagarens återbetalningstid och ge högre årsbelopp för kommande år. Det i sin tur kan ge ytterligare betalningsproblem. Restbelopp som återförs till skulden ökar också risken för framtida avskrivningar.

Låntagarna själva kan ge ytterligare perspektiv

Denna studie har endast belyst ämnet resterande slutliga årsbelopp utifrån tillgängliga registerdata. Det kan dock finnas många olika skäl till att låntagare får restbelopp, skäl som inte framkommer vid en analys av registerdata. Faktorer som inkomstnivå, typ av inkomst, tillgång till information och förståelse för regelverket är några exempel på vad som kan antas påverka. I denna rapport framkommer det att en vanlig orsak till restbelopp är att låntagare inte styrker sin utländska inkomst innan CSN:s efterkontroll. I andra fall kan det handla om att låntagare glömmer att meddela inkomständering eller att de inte har räknat med all skattepliktig inkomst i sin ansökan om nedsättning. Den bakomliggande orsaken till att man får ett restbelopp att betala påverkar hur stort beloppet blir och kan i förlängningen också påverka den fortsatta återbetalningen. För en djupare förståelse kring bakomliggande orsaker kan vidare utredning av ämnet fokuseras kring låntagarnas perspektiv.

---

²⁰ CSN (2017). *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands. Utveckling och orsaker*. Dnr 2016-100-6731.

Bilaga 1

Exempel 1: låntagare bosatt utomlands

Anna bor i Frankrike. År 2015 har hon ett ordinarie årsbelopp på 12 000 kronor att betala. Hon ansöker om att få betala mindre i Mina sidor, på www.csn.se. Där uppmanas hon beräkna sin inkomst före skatt för hela året, både inkomst hon har i Sverige och inkomst hon har utomlands. Hon ska också uppge vilket land hon bor i. Anna skriver att hon helt saknar inkomst i Sverige, att hon bor i Frankrike och att hon beräknar sin franska inkomst till motsvarande 100 000 kronor. När hon skickar in sin ansökan får hon omgående ett beslut som visar att hon fått sitt årsbelopp sänkt. Det nya årsbeloppet är 5 000 kronor. I e-tjänsten och i beslutet informeras hon om att hon ska meddela CSN om inkomsten ändras samt att hon själv kommer behöva styrka sin utländska inkomst vid efterkontrollen.

Anna betalar in hela det nya årsbeloppet om 5 000 kronor under år 2015. I september 2016 får hon en uppmaning om att hon måste styrka sin franska inkomst. Hon skickar dock inte in några intyg till CSN. Eftersom hon inte har styrkt sin utländska inkomst vid CSNs efterkontroll i januari 2017 får hon ett beslut om restbelopp. Hon får då tillbaka hela det ordinarie årsbeloppet på 12 000, det belopp hon hade att betala innan beslutet om nedsättning. Eftersom hon redan har betalat in 5 000 kronor av årsbeloppet blir hennes restbelopp 7 000 kronor, plus expeditionsavgift och tilläggsavgift. När Anna får beslutet om restbelopp kontaktar hon skattemyndigheten i Frankrike och får intyg som styrker hennes franska inkomster. Hon skickar in intygen till CSN, som kan ompröva hennes restbelopp med hänsyn till hennes faktiska inkomster i Frankrike och i Sverige.

Exempel 2: låntagare som inte kan betala sitt resterande slutliga årsbelopp

Jonas bor i Sverige. I januari 2015 ansöker han om och får hel nedsättning av årsbeloppet för 2015 eftersom han saknar inkomst. I beslutet står det att han ska meddela CSN om inkomsten ändras. Senare under 2015 börjar han arbeta och hans sammanlagda inkomst för 2015 blir istället 150 000 kronor. Han glömmer dock bort att meddela inkomständring till CSN.

I januari 2017 får Jonas beslut om att han ska betala ett restbelopp för 2015, som tillsammans med tilläggsavgiften och expeditionsavgiften blir 8 000 kronor. Jonas debiteras även ett ordinarie årsbelopp för 2017. Eftersom han inte har någon inkomst under 2017 får han sitt ordinarie årsbelopp helt nedsatt. Han kan dock inte få nedsättning av sitt restbelopp för 2015 eftersom det inte finns några synnerliga skäl. Halva restbeloppet aviseras för betalning i april, men Jonas betalar inte och tar inte heller kontakt med CSN. Han får därför en påminnelseavgift på 450 kronor. Beloppet aviseras på nytt för betalning i maj, men han betalar inte då heller och det påförs ytterligare en påminnelseavgift på 450 kronor. När han inte heller betalar i juni får han ett betalningskrav där det står att CSN kommer att lämna över kravet till Kronofogden om det inte betalas till förfallodatumet i juli. Jonas betalar inte heller då på sitt restbelopp. Beloppet, som nu uppgår till 4 900 kronor inklusive påminnelseavgifterna, lämnas därför över till Kronofogden i början av augusti. När Kronofogden får ärendet lägger de på ytterligare en avgift. I september förfaller den andra halvan av restbeloppet till betalning.

Bilaga 2

Tabell 1 Intervall för debiterade restbelopp för 2015 fördelat efter svensk och utländsk inkomst, samt totalt.

Per den 1 januari 2017. Kronor, andelar i procent

Intervall resterande belopp	Enbart svensk inkomst	Utländsk inkomst ¹	Totalt
-999 kr	14 %	4 %	13 %
1 000-2 999 kr	37 %	13 %	34 %
3 000-5 999 kr	29 %	23 %	28 %
6 000-9 999 kr	15 %	26 %	17 %
10 000-14 999 kr	3 %	15 %	5 %
15 000-19 999 kr	1 %	8 %	2 %
20 000 kr -	0,5 %	11 %	2 %
Totalt antal personer	27 090	4 910	32 000

¹ Låntagare som har fyllt i fältet för utländsk inkomst i ansökan om nedsättning samt låntagare som är bosatta utomlands.

Tabell 2 Intervall för debiterade restbelopp för 2015 fördelat efter lånetyp¹

Per den 1 januari 2017. Kronor, andelar i procent

Intervall resterande belopp	Annuitetslån	Studielån	Studiemedel
-999 kr	11 %	20 %	17 %
1 000-2 999 kr	34 %	41 %	19 %
3 000-5 999 kr	29 %	24 %	38 %
6 000-9 999 kr	18 %	9 %	16 %
10 000-14 999 kr	4 %	3 %	8 %
15 000-19 999 kr	2 %	1 %	1 %
20 000 kr -	2 %	1 %	0,4 %
Totalt antal personer	25 919	5 334	1 887

¹ Låntagare som har restbelopp inom mer än en lånetyp kan förekomma inom mer än ett intervall.

Tabell 3 Låntagare med annuitetslån och nedsättning för 2015, antal per kategori
Fördelat efter bosättning samt intervall för ordinarie årsbelopp för 2017 och restbelopp för 2015. Debiterat belopp per den 31 december 2017

Årsbelopp 2017	Restbelopp för 2015	Antal låntagare bosatta i Sverige	Antal låntagare bosatta utomlands
1-5 999 kr	0 kr	4 198	229
	1-2 999 kr	2 137	106
	3 000-5 999 kr	1 316	57
	6 000-9 999 kr	586	38
	10 000- kr	95	21
6 000-9 999 kr	0 kr	5 677	251
	1-2 999 kr	4 393	158
	3 000-5 999 kr	2 680	116
	6 000-9 999 kr	1 838	150
	10 000- kr	113	22
10 000- kr	0 kr	4 432	475
	1-2 999 kr	2 979	254
	3 000-5 999 kr	1 631	178
	6 000-9 999 kr	828	133
	10 000- kr	558	283

Tabell 4 Låntagare med annuitetslån och restbelopp för 2015, antal per kategori
Fördelat efter bosättning samt intervall för ordinarie årsbelopp för 2017 och restbelopp för 2015. Debiterat belopp per den 31 december 2017

Årsbelopp 2017	Restbelopp för 2015	Antal låntagare bosatta i Sverige	Antal låntagare bosatta utomlands
0 kr	1-2 999 kr	1 765	78
	3 000-5 999 kr	1 102	78
	6 000-9 999 kr	662	74
	10 000 kr-	160	61
1-5 999 kr	1-2 999 kr	2 137	106
	3 000-5 999 kr	1 316	57
	6 000-9 999 kr	586	38
	10 000 kr-	95	21
6 000-9 999 kr	1-2 999 kr	4 393	158
	3 000-5 999 kr	2 680	116
	6 000-9 999 kr	1 838	150
	10 000 kr -	113	22
10 000 kr-	1-2 999 kr	2 979	254
	3 000-5 999 kr	1 631	178
	6 000-9 999	828	133
	10 000 kr-	558	283

Tabell 5 Debiterade påminnelseavgifter för låntagare med respektive utan restbelopp
 Antal påminnelseavgifter under perioden januari 2015-april 2018. Låntagare med respektive utan restbelopp per den 1 januari 2017. Fördelat efter bosättning

Intervall restbelopp	Bosatta i Sverige		Bosatta utomlands	
	Genomsnittligt antal påminnelseavgifter	Antal personer	Genomsnittligt antal påminnelseavgifter	Antal personer
Inget restbelopp	3,7	23 313	4,7	1 212
Restbelopp	5,0	29 313	8,8	2 573

Tabell 6 Debiterade påminnelseavgifter för låntagare med restbelopp i olika intervall
 Antal påminnelseavgifter under perioden januari 2015-april 2018. Restbeloppsintervall per den 1 januari 2017. Fördelat efter bosättning

Intervall restbelopp	Bosatta i Sverige		Bosatta utomlands	
	Genomsnittligt antal påminnelseavgifter	Antal personer	Genomsnittligt antal påminnelseavgifter	Antal personer
-2 999 kr	4,4	14 248	5,2	510
3 000-5 999 kr	5,3	8 452	8,2	575
6 000-9 999 kr	5,7	4 793	9,0	583
10 000 kr-	6,2	1 820	11,0	905